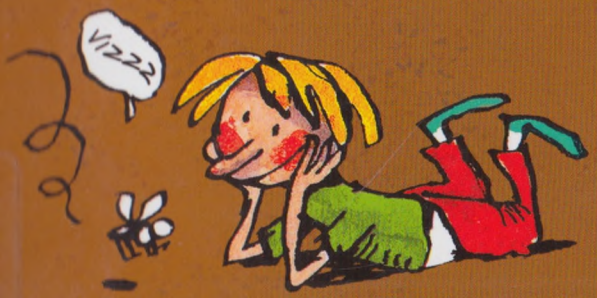
ÇITIR ÇITIR FELSEFE

9. BASKI

Brigitte Labbé - Michel Puech

ZAMAN ÇOK VE ZAMAN YOK

Resimleyen: Jacques Azam

günışığı kitaplığı

ÇITIR ÇITIR FELSEFE

Hayatı anlatan kitaplar

Dünya çocukları bu diziyi okuyor! Yaşamı ve dünyanın işleyişini anlamaya çalışan çocuklara, temel kavramları, doğru sorular sorarak düşündüren dizi, gerçek yaşamdan pek çok renkli örnekle dolu. Çocuklar, öğretmenler ve anne babalar, her kitapta farklı bir kavram üzerine birlikte düşünüyorlar, birlikte konuşuyorlar.

ZAMAN ÇOK VE ZAMAN YOK

İnsanların büyük şefi saattir; yani zaman. Okulun kaçta açılacağına, öğlen arasının kaçta başlayıp kaçta biteceğine, o karar verir. Anne babamızın kaçta işte olmaları gerektiğine, otobüsün kaçta kalkacağına, televizyonda çizgi filmlerin kaçta başlayacağına, zaman karar verir. Peki, çocukların zamanı nasıl değerlendireceği neden hep başkaları tarafından belirlenir? "Boş zaman", hayallere dalmak, düşünmek için de gerekli değil mi?

Dizinin on dokuzuncu kitabında, çocukların sıkça sorguladığı "zaman" kavramı, "boş zaman" ve "zaman yitirmek" tartışılıyor.

THG
E-10563
BSD

günışığı kitaplığı

ISBN 978-9944-717-

ÇITIR ÇITIR FELSEFE

Brigitte **Labbé** - Michel **Puech**

ZAMAN ÇOK VE ZAMAN YOK

Resimleyen: **Jacques Azam**
Türkçesi: **Azade Aslan**

günışığı kitaplığı

İÇİNDEKİLER

Çabuk! 3
Yavaş! 5
Peki öyleyse, zaman nedir? 6
Zaman bizi değiştirir 8
Zaman: İnsanların şefi 9
Şefle dalga geçilmez! 12
1 saat kısa mıdır, uzun mu? 14
Zamanı nasıl değerlendireceğimize kim karar verir? 17
Aynı şey yetişkinler için de geçerli mi? 18
Doldurulacak zaman, boş zaman 19
Sıkılmak önemlidir 21
Ajanda 24
Boş zaman yetişkinleri genellikle korkutur 26
Yaşamın tadını çıkarmak 28
Vakit nakittir! 30
Zamana özen göstermek... 32
Geçmişini sevmek... 35
Hayaller için hazırlık yapmak 36

Çabuk!

"Çabuk git yıkan!", "Çabuk paltonu giy!", "Gel çabuk!", "Çabuk ödevlerini yap!", "Çabuk git yat!", "Çabucak alışveriş yapacağım!", "Hemen yemeği hazırlıyorum!", "Çabuk git ellerini yıka!", "Çabuk git çantanı al!", "Çabuk yemeğini bitir!", "Çabuk telefona cevap ver!"

Hiçbir zaman şöyle dendiğini duymayız: "Git yavaş yavaş yıkan!", "Yavaş yavaş paltonu giy!", "Yavaş yavaş gel!", "Yavaş yavaş ödevlerini yap!",

"Yavaş yavaş yatmaya git!", "Yavaş yavaş alışveriş yapacağım!", "Yavaş yavaş yemeği hazırlıyorum!", "Yavaş yavaş ellerini yıka!", "Yavaş yavaş git çantanı al!", "Yavaş yavaş yemeğini bitir!" ya da "Yavaş yavaş telefona cevap ver!"

Eğer böyle denseydi, bir iş yaparken acele etmemek gerektiğini düşünürdük.

Yavaş!

Üstelik kimi zaman, bir şeyi daha iyi yapabilmek için yavaş davranmamız istenir: "Daha yavaş yaz, yoksa bir sürü karalama yapacaksın!", "Daha yavaş gitseydin, daha az hata yapardın!"

İşin içinden çıkmak hiç kolay değil!

Öyleyse ne yapmalı? Zaman çok mu, zaman yok mu? Çabucak büyümeli miyiz, yoksa bir süre daha bebek kalmak istiyorsak, işi ağırdan alabilir miyiz? Pastamızı bir çırpıda mideye mi indirmeliyiz, yoksa tadını çıkarmak için yavaş yavaş mı yemeliyiz? Ödevlerimizi hemencecik bitirmeli miyiz, yoksa başlamadan önce biraz oyun oynayabilir miyiz?

Acele etmezsek, zaman kaybedeceğimizi söylerler. Bir yandan da, hiçbir şeyi aceleye getirmemek önemlidir derler. İşin içinden çıkmak her zaman o kadar kolay değildir. Üstelik, genellikle başkaları bizim fikrimizi sormadan karar verir. Ve ödüller, neredeyse her zaman *hızlı gidenler* içindir!

Peki öyleyse, zaman nedir?

Zamanı kimse göremez, duyamaz, kimse onun kokusunu alamaz, ona kimse dokunamaz.

Gördüğümüz şey, değişen mevsimlerdir. Büyüyen çiçekler, yaprakları dökülen ağaçlar, her yeri örten kar.

Hissettiğimiz şeyler, daha fazla ısıtan bir gü-

neş ya da bizi dondurmaya gelen bir soğuktur.

İşittiğimiz şeyler, akşamları yeniden ötmeye başlayan ağustosböcekleri ve cırcırböcekleridir.

Adamın biri, 20 yıl boyunca uyuyor. Uyandığında, çevresindeki insanların değiştiğini görüyor. Kumral olan karısının saçları ağarmış ve gözlerinin çevresi kırışmış; bisiklet süren oğlu artık araba kullanıyor; biberondan süt içen kızı şimdi kadehten şarap içiyor; çocukları doğduğunda bahçeye diktiği ağaçlar dev gibi olmuş; köşedeki kafe kapanmış ve yerine bir cep telefonu mağazası açılmış...

Bu adam, çevresindeki insanlar ve şeyler değiştiği için, zamanın geçtiğini fark ediyor. Eğer, uyandığında karısını, çocuklarını, bahçeyi, sokağı görmeseydi; uykuya yattığı günden bu yana o kadar zaman geçtiğini asla anlayamazdı.

Dünyamız sürekli değişir. Zaman değişimdir, dönüşümdür.

Zaman bizi değiştirir

Her şey zamanla değişir ve başka bir şeye dönüşür; o kadar ki, bu değişim bazen insanı korkutur. Zaman bizi korkutabilir.

"Büyümekten biraz korkuyorum," dediğimizde; *"Boyumun 1.60 ya da 1.75 metre olmasından korkuyorum!"* anlamında söylemeyiz bunu. Anlatmak istediğimiz şey şudur: *"Anne babamın beni daha az sevmesinden, beni artık okşayıp öpmemesinden korkuyorum."*

Ya da, neye benzeyeceğimizi bilmediğimiz için endişeleniriz; az çok aynı kalıp kalmayacağımızı merak ederiz.

Dedemize bakmamız yeterlidir: Onun bir zamanlar meme emen küçük bir bebek olduğuna inanmak mümkün mü? Olacak iş değil; şu bastonlu, kel kafalı, pipolu dede, fotoğraftaki bebekle aynı insan mı yani?

Hem evet. Hem hayır. Zaman onu başka birine dönüştürdü. Zaman, onun bedenini elbette değiştirdi, ama kişiliğini de farklılaştırdı. Biraz aynı kaldı, biraz da değişti.

Demek ki, zaman korkutur; çünkü herkes, zamanın kendinden neler götüreceğini merak eder.

Zaman: İnsanların şefi

"İki dakika sonra sofraya oturuyoruz!"

Yani, yelkovan saat kadranında iki tur attığında masaya geçmemiz gerekiyor. Demek ki, yemeğe oturacağımız zamana karar veren, saatin içindeki akrep ve yelkovan.

Emirleri veren zamandır.

"Karnınız acıktığında masaya gelin!" de denebilirdi. Öyle olsaydı,

sofraya oturmamıza karar veren zaman değil, açlık olurdu.

Emirleri zaman verdiği için, *"On beş dakika daha kitap okuyabilirsin, sonra ışığını kapatacaksın,"* denir.

Emirleri zaman vermeseydi, *"Okuduğun öykü bitince ışığı kapat,"* denirdi.

Emirleri zaman verdiği için, *"Sadece yarım saat çalıştın, bu yeterli değil!"* denir.

Emirleri zaman vermeseydi, *"Dersini iyi öğrendin mi?"* denirdi.

İnsanların büyük şefi kadrandır, saattir; yani zamandır. Okul kapısının kaçta kapanıp kaçta açılacağına, öğlen arasının kaçta başlayıp kaçta biteceğine, o karar verir. Anne babamızın ne zaman işyerinde olmaları gerektiğine, trenin ne zaman kalkacağına, televizyonda çizgi filmlerin kaçta başlayacağına... zaman karar verir.

Yaşamımızda kutlamaları bile akıp giden zaman belirler: Doğumumuzun üstünden 9 yıl geçtiği için yaş günü partisi düzenleriz; ama boyumuz 1.40 olduğunda ne kutlama yaparız, ne de hediye alırız. Evli bir çift, evliliğinin 10. yılını kut-

lar; aynı şirkette 20 yıl çalışan kişi ödüllendirilir; yeryüzünde 60 yıl geçirdikten sonra çalışmayı bırakırız; yılın son gününü kutlarız. Yılın o gecesi, akrep ve yelkovan kadrandaki 12 rakamının üstünde birleşince, herkes birbirine sarılır ve iyi yıllar diler.

Bütün bunlara, saat ve takvim karar verir. Yani zaman.

Şefle dalga geçilmez!

Pazar akşamı. Saat 19:10. Zeynep televizyondaki yarışmaları seyrediyor. Buna bayılıyor, ama keyfi yarı yarıya kaçmış durumda; çünkü on beş dakika sonra, annesinin ya da babasının gelip, televizyonu kapatmasını ve ödevlerini yapmasını söyleyeceğini biliyor. Bu değişmez bir kural: Ödevler yemekten önce bitecek!

Zeynep, akrep ve yelkovanı izliyor ve o kadar geriliyor ki, geriye kalan zamanın tadını çıkaramıyor. Sonra birden, aklına dâhiyane bir fikir geliyor! Nasıl oldu da bunu daha önce düşünemedi? Onu rahatsız eden, şu durmadan ilerleyen uğursuz akrep

ve yelkovan. Anne ve babası sürekli o ikisine bakıyor ve saatin kolları belli rakamları geçtiğinde emirler yağdırıyorlar! İşte çözüm! Saatin kollarını durdurmak!

Zeynep kalkıp evde bir tur atıyor; bütün duvar saatlerinin pillerini çıkarıyor, akrep ve yelkovanları 19:10'da durduruyor; kol saatlerini de sakladıktan sonra, televizyonun karşısına geçiyor. İşte oldu!

Bu arada, Zeynep'in annesi 19:30'da balığı fırından çıkarmayı planlamıştı, pilavınsa 19:40'a kadar pişmesi gerekiyordu. Mutfaktaki saate baktı; 19:10'u görünce de, kanepeye kurulup rahat rahat gazetesini okuyacak kadar zamanı olduğunu düşündü. Zeynep'in babası ise, 20:00 haberlerini beklerken, eve çekidüzen vermeye koyuldu.

Zeynep'in anne ve babası yavaş yavaş işkillenmeye başlıyor. Babası, televizyonda pazar gecesi sinemasının yayınlandığını fark ediyor. Tuhaf!

Filmden önce hep 20:00 haberleri olurdu, kaçırmış olması imkânsız! Ayrıca, bütün ev yanık kokuyor: Pilav tenceresinin dibi tutmuş, kilosu 30 Liralık balık fırında kömür olmuş. Bu karmaşa da neyin nesi?

Çıldıran televizyon programları ve berbat olmuş bir akşam yemeği; bu kadarı da fazla!

Zeynep'in anne ve babasının, olup biteni anladıklarında Zeynep'i cezalandıracaklarına bahse girebiliriz. Zeynep'in en az bir ay televizyon izlemesinin yasaklanacağı kesin.

Zeynep, zamanı durdurmak isteyerek, şefin yerine şef olmaya soyundu. Bu yüzden de aile hayatının altını üstüne getirdi.

1 saat kısa mıdır, uzun mu?

Değişir: Sınıfın köşesinde, başkalarını görmeden cezalı geçen 1 saat uzundur! En iyi arkadaşlarla geçirilen 1 saat öğlen arası kısadır! Zor ödevlerle uğraşılan 1 saat çok çok uzundur da, sevdiğimiz

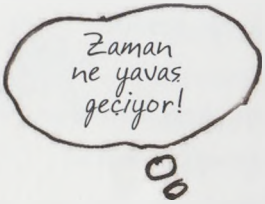
birine sarılarak geçirilen 1 saat çok kısadır!

O sabah, Jale'yi okuluna bırakan annesi ona; "Bugün benim için bitmek bilmez, upuzun bir gün olacak," diyor.

Jale kendi kendine soruyor: Annesi "bitmek bilmez bir gün" diyerek, ne demek istemiş olabilir? Bütün günler aynı uzunlukta, her gün 24 saat: Jale her sabah 8:30'da annesinden ayrılıyor ve her akşam saat 18:00'de onunla tekrar buluşuyor.

Jale okulda endişelenmeye başlıyor. Eğer bugün hiç bitmeyecekse, ne olacak? Jale sonsuza dek okulda kalacak, annesi geri dönmeyecek, güneş batmayacak, gece olmayacak mı?

Aslında, Jale'nin annesi kendini çok zor bir günün beklediğini söylemeye çalışıyor: Otobüslerde ve metroda grev var, işe gitmek zor olacak; saat 11:00'de, yaptığı işten memnun olmayan müşterilerle görüşecek; 3 gün önce kavga ettiği kardeşini araması gerekiyor; dahası, akşama babaanneyle dede yemeğe gelecek, ama o daha alışveriş bile yapamadı.

İşte bu yüzden, gün uzun olacak. Yoksa, bugün de diğer günlerle tamamen aynı uzunlukta.

Gün, Jale'nin annesi için uzun olacak, çünkü yapması gereken zor ve pek hoş sayılmayacak şeyler var.

Eğer yanında iyi bir kitapla, bronzlaşmak, yüzmek, dondurma yemek için plaja gidiyor olsaydı, bunun uzun bir gün olacağını asla söylemezdi.

Yaşadığımız, zamanın kendisi değildir.

Yaşadığımız, geçen zamanı değerlendirme biçimimizdir.

Zamanı nasıl değerlendireceğimize kim karar verir?

Buna karar veren çoğu kez başkalarıdır! Pek çok kez!

Jale'nin zamanına bakalım:

Jale, her sabah saat 8:30'da okula geliyor; öğle yemeğini kantinde yiyor ve etütten sonra, akşam 18:00'de okuldan çıkıyor. Büyükannesinin ve dedesinin yanında geçirdiği çarşamba günleri hariç. Yani pazartesi, salı, perşembe ve cumaları, sabah 8:30'dan akşam 18:00'e kadar Jale'nin zamanını nasıl geçireceğine okul karar veriyor. Bugünlerde Jale, yalnızca 18:00 ve 19:00 arasında zamanı nasıl değerlendireceğini kendi belirleyebiliyor; çünkü 19:00'dan sonra ödevleri, banyosu, akşam yemeği ve yatma saati geliyor. Sonuçta okul günlerinde,

Jale günde yalnızca 1 saatini nasıl geçireceğine tek başına karar verebiliyor. Kısacası, Jale'nin zamanını nasıl değerlendireceği, neredeyse her zaman başkaları tarafından belirleniyor diyebiliriz.

Aynı şey yetişkinler için de geçerli mi?

Çiçek Hanım'ın zamanına bakalım:

Çiçek Hanım bir çiçekçi ve işini çok seviyor. Dükkânında taptaze ve güzel çiçekleri olsun diye, pazartesi dışında, her sabah saat 6:00'da çiçek pazarına gidiyor. Pazarda kamyonetini doldurduktan sonra, sabah 9:00'dan akşam 19:00'a kadar açık olan dükkânının yolunu tutuyor. Bütün gün dükkânda duruyor, çünkü arada sırada dışarı çıkabilmek

için bir satıcı çalıştıracak olanağı yok henüz. Çiçek Hanım, dükkânı kapattıktan sonra, ya arkadaşlarıyla buluşuyor, ya sinemaya gidiyor, ya da doğruca evine dönüyor... Gece 23:00'ten önce yatmaya özen gösteriyor; yoksa sabah kalkması çok zor oluyor.

Çiçek Hanım'ın zamanını nasıl geçireceğini, işinin belirlediği söylenebilir. Akşam 19:00'dan sonrası hariç. Bu saatten sonra, karar veren tamamen kendisi. Günde 4 saat ve her pazartesi tüm gün, zamanını nasıl istiyorsa öyle değerlendiriyor Çiçek Hanım.

Kısacası, gönlünce geçireceği fazla zamanı yok. Pek fazla "boş zamanı" yok.

Doldurulacak zaman, boş zaman

Saat 16:00. Öğretmen kitabını kapatıyor, tahtayı siliyor ve öğrencilerine dönüp, "Düşündüğümüzden erken bitirdik, 16:30'a kadar serbest zamanınız var," diyor.

"Serbest zaman". İşte tuhaf bir ifade daha!

Yani geri kalan zaman, "serbest olmadığımız", bir kafeste hapsolmuş, tutsak geçirilen zaman mı? Evet, kuşkusuz öyle, yoksa "serbest zaman" demezdik. Peki, "serbest zaman" ve "serbest olmayan zaman" arasındaki fark nedir?

"Serbest olmayan zaman", bizden başka biri tarafından doldurulan zamandır. Yani, ne yapmamız gerektiğine başka birinin karar verdiği zaman.

"Serbest zaman" ise, halen boş olan, değerlendirilmesi gereken ve kendi başımıza dolduracağımız zamandır. Yani, başkalarından izin istemeksizin ne yapacağımıza karar verdiğimiz zaman. Birisi, *"Hiç zamanım yok,"* diye dert yandığında, aslında anlatmak istediği şudur: *"Hiç boş zamanım yok, özgürlüğüm*

yok, dilediğim gibi doldurabileceğim zamanım yok."

Zamanımız hep başkaları tarafından doldurtuluyorsa, sanki hiç zamanımız yokmuş gibi hissederiz. Bu da, gerçek zamanın, boş zaman olduğunu gösterir.

Sıkılmak önemlidir

Levent evde. Dışarıda yağmur yağıyor. Levent'in içinden kitap okumak gelmiyor, televizyonda doğru dürüst bir şey yok, oyuncak arabası bozuk. Levent, evin içinde dönüp duruyor, yapacak hiçbir şey yok, sıkılıyor. Yere uzanmış, gözlerini odasının mavi tavanına dikmiş, hayatın çok anlamsız olduğunu düşünüyor. Tavana yapışmış, hareketsiz, kocaman siyah bir sinekten başka bir şey görmüyor.

Sonra, ortada hiçbir neden yokken, sinek uçmaya, lambanın çevresinde tur atmaya başlıyor; 3-4 tur attıktan sonra da gelip, yeniden aynı yere konuyor.

Levent gözleriyle onu takip ediyor, çok sessizce nefes alıp veriyor, onu kaçırmamak için hiç hareket etmiyor. Ve işte, sinek yeniden uçmaya başlıyor!

Levent sineği kıskanıyor, çünkü uçmayı çok isterdi. Kendini camdan çıkıp karşı meydandaki ağacın üstüne konarken, binaları geçerken, okulun üstünde süzülürken, çok yükseklerden şehre bakarken, bulutların çevresinde tur atarken, bir plaja konarken, sonra tekrar havalanıp akşam yemeği için sofraya inerken hayal ediyor; çünkü bu akşam yemekte hamburger var. Tam o sırada, kapının açıldığını ve babasının ona nasıl olduğunu sorduğunu duyuyor.

"Harikayım! Baba, baksana, gelecek paskalya haftasında yamaç paraşütü yapabileceğimiz bir yer var mı?"

Babası şaşkın şaşkın ona bakıyor, Levent'in bu fikri nereden çıkardığını düşünüyor ve bunun, tatil için çok iyi bir plan olduğu sonucuna varıyor.

Yapacak hiçbir şeyimiz olmayıp da sıkıldığımızda, zamanın farkına varırız. Çünkü, böyle durumlarda zaman yavaş, çok yavaş geçer. Sıkılmak, zamanın içinde ne kadar boşluk olduğunu anlamamızı sağlar. Düşünceler de, ancak bu boşlukta hareket edecek yer bulur; biz, ancak bu boşlukta hayal kurabiliriz. Levent de bu boş zamanın içindeydi. Bu boş zamanda, uçtuğunu hayal edebildi. Babasıyla yapacaklarını tasarlayabildi, geleceği düşünüp, istek duyabildi. Aynı şeyi judo yaparken, matematik alıştırmaları çözerken ya da televizyon seyrederken asla düşünemezdi.

Düşünmek için zaman ayırmayan kişi, plan yapmakta zorlanır. Gelecekten de pek bir şey beklemez.

Düşünmek için, zaman gerekir. Serbest zaman, boş zaman gerekir. Bu zamanı da, yapacak hiçbir şeyimiz olmadığında buluruz. Ama böyle zamanlar enderdir. Herkesin bir "ajandası" vardır; ancak bu ajandada, "hayal etme zamanı", "hiçbir şey yapmama zamanı" yazan kutucuklara pek rastlanmaz!

Ajanda

Yarın çarşamba, okul yok. Selen evinde küçük bir parti yapmaya karar veriyor. Salı akşamı, arkadaşlarını davet etmek için onlara telefon ediyor. Alis gelemiyor; önce tiyatroya, sonra piyano dersine gidecek. Oya, resim dersiyle ritmik jimnastik kursu arasında yalnızca 1 saatliğine uğrayabilecek. Can, karate kursunu kaçıramaz, çünkü yarın kuşak terfi günü; üstelik, hemen sonrasında da yüzme dersi var. Adelin gelebilir, ama annesi çömlekçilik kursuna gidebilmek için onu almaya epey erken gelecek. Ailesi, Tomas'ın bir kereliğine heykel kursunu asmasına izin veriyor, ama bunu çok sık tekrarlamaması koşuluyla.

Yarın çarşamba; Alis, Oya, Can, Adelin ve Tomas tavanı seyredip hayaller kurmak için yerde yatıyor olmayacaklar. Hepsinin birer programı var.

Hepsinin zamanı çekmecelere bölünmüş ve bütün gözler dolu. Elbette, hangisini gerçekten sevdiğimizi anlamak için bir sürü şeyi denemek ilginçtir. Belki de bu çocuklar büyüdüklerinde, asıl mesleklerinin yanı sıra iyi ressamlar, jimnastikçiler, siyah kuşak karateciler, yüzücüler, heykeltıraşlar falan olacaklar!

Yetişkinlerin de, çocukken ajandaları bu tür etkinliklerle doluydu; yine de, avukat, duvarcı, eczacı olmanın yanı sıra ressam, jimnastikçi, siyah kuşak karateci, yüzücü, heykeltıraş olan çok fazla insan yok.

Tavandaki sineği seyre dalan birinin –"zaman kaybeden" birinin– ileride ne olacağını merak edebiliriz. Ama aynı şekilde, hiçbir şey yapmamak için zaman ayırmayanların geleceği için de endişe duyabiliriz. Onlar hayatlarını, gelecekleri-ni düşleyebilirler mi? Uçabilir, hayal kurabilir, keşfedebilirler mi?

Boş zaman, yetişkinleri genellikle korkutur

Boş zamana bazen "ölü zaman" da denir. Sanki hiçbir şey yapmamak, ölmekmiş gibi. Genellikle insanların, dopdolu geçen zamanın çok canlı olduğunu düşünmesinin nedeni de bu olsa gerek.

Yetişkinler, çocukların boş durmasından da hoşlanmazlar. Onların oyalandığını görmeyi sevmezler. Çocukların zamanını, hiç boşluk kalmayacak şekilde düzenlerler. Kendi zamanları için de aynı şeyi yaparlar.

Zaman, bütün insanları yavaş yavaş yaşlılığa ve ölüme doğru götürür. Her insan, dünya yüzündeki zamanının bir gün sona erece-

ğini bilir. Ve belki de onları korkutan budur. Durmadan hareket edip, zamanı tıka basa doldururlarsa, onun nasıl geçip gittiğini anlamayacaklarını düşünürler. Böylece, yaşlandıklarını ve ölüme yaklaştıklarını da görmeyeceklerdir.

Öte yandan, zamanın geçtiğini görürlerse, boş zamanları kalırsa, yaşamlarının da bir kısmını kaybettikleri hissine kapılırlar.

Çoğu insan için zaman kaybetmek, hayatının birazını kaybetmektir. Çoğu insan için zaman kaybetmek, hayatın "tadını çıkarmanın" tam tersidir. Peki ama, yaşamın tadını çıkarmak ne demektir? Zamanı sürekli doldurmak, hızlı yaşamak ve binlerce şey yapmak mı?

Yaşamın tadını çıkarmak

Volkan ve ailesi, lunaparkın açılışına kıl payı yetişti. Girişte bütün gün için para ödendiği, sonra da sınırsız sayıda alete binilebildiği için, erken gelmeye değeceğini düşünmüşlerdi.

Öğleden sonra, süpersonik trende 5 tur atıp, 10 kez uçan sandalyelere, 4 kez de balerine bindikten, 2 kez yunus gösterisi izledikten, 4 kere dev simitlerle suya atlayıp, tüfekle atış yaptıktan ve 3 kez de esneyen iple boşluğa atladıktan sonra, Volkan'ın hiç hali kalmadı. Yorgunluktan bitip tükenmiş, ayaklarına karasular inmiş halde, yalnızca tek bir şeyin hayalini kuruyordu: Evine dönmek. Ayakkabılarını çıkarmak ve televizyonun karşısına yığılmak için... Anne ve babası da onun kadar

bitkin, ama yine de oğullarının üstüne gidiyorlar: "Volkan, ama olmaz ki!? Gitmenin lafını bile etme, daha her şeyi denemedik; hem, farkında değilsin galiba, bütün gün için para ödedik, sonuna kadar, kapanışa kadar bundan yararlanmak gerek!"

Volkan'ın da, anne babasının da hiç hali kalmadı. Ama kimin umurunda! Kendilerine, akşam lunaparkın kapanacağını, her şeyin biteceğini, dolayısıyla günün tadını çıkarmaları gerektiğini söylüyorlar.

Sık sık bu şekilde düşünürüz: Her şeyin tadını çıkarmamız gerek, çünkü hayat bir gün sona erecek. Ve genellikle de, çoğu insan için, tadını çıkarmak demek, olabildiğince çok şey yapmak demektir. Lunaparkın tadını çıkarmak, sıkılsak bile, gün boyunca lunaparktaki hiçbir eğlenceyi kaçırmamaktır. Bütün gün için para ödedik, o halde kalmak gerek. Yoksa kendimizi suçlu hissederiz, hem zamanımızı hem de paramızı kaybediyormuş hissine kapılırız.

Çünkü insanların hayatında bir şef daha var-

dır: Para. Zamana, iki su damlasının birbirine benzediği kadar benzeyen bir şef. Bu nedenle şunu sık sık söyleriz: *"Vakit nakittir."*

Vakit nakittir!

Öyle mi? Ne tuhaf bir fikir! Ama insanların yaşamına yakından bakarsak, pek de aptalca değil.

Yetişkinler; fabrikalarda, bürolarda, dükkânlarda, lokantalarda çalışarak ya da tesisatçılık, futbol oyunculuğu, doktorluk, öğretmenlik, kamyon şoförlüğü gibi işler yaparak para kazanır. Yaptıkları iş ne olursa olsun, bütün çalışanlardan ne beklenir? İşyerinde zaman geçirmeleri, işe vaktinde gelmeleri, yeterince uzun süre işlerinin başında kalmaları, zamanı gelmeden işyerinden çıkmamaları –yani, onlardan "zamanları" istenir. Maaşları ödeyenler, çalışanların yaptığı işlere bakarlar elbette. Ama, onların işyerinde geçirdiği zamanı da mutlaka hesaba katarlar.

Eğer bir tesisatçı, su kaçıran bir musluğu tamir etmek için birinin evine giderse, işini bitirdiğinde, *"Bu işle on beş dakika uğraştım, ücreti*

20 Lira," der ya da eve ulaşmak için fazladan yarım saat daha harcadıysa, 30 Lira ister. Elbette, musluğu tamir ettiği için para alır, ama aynı zamanda tamire on beş dakika, eve varana kadar da yarım saat harcadığı için de para alır.

Yani, zamanını aldığımız için ona para öderiz. O da zamanını satar. Zamanı para eder.

Aynı tesisatçıyı bir kahvenin bahçesinde yayılmış, güneşin altında kitap okurken gören biri, *"Şu işe bak, tesisatçı zaman kaybediyor, zamanını böyle geçirerek para kaybediyor!"* diyecektir.

İnsanlar zamanı yalnızca saniyelerle, dakikalarla, saatlerle değil, parayla da ölçerler. İşte bu yüzden de, zaman kaybetmekten hoşlanmazlar. Zaman kaybetmek, paralarını camdan dışarı atmak gibi bir şeydir!

Zamana özen göstermek...

Bir tren, ters yöne dönebilir. Yaptıktan sonra güzel bulmadığımız bir resmi silebiliriz. Bir araba yön değiştirebilir. Bir kazağı ters giyebiliriz. Geri geri yürüyebiliriz. Ama zamanın akış yönünü değiştiremeyiz. Geçmiş, geçmiştir. Zamanda geri gitmek, geçmişi silmek ya da yok etmek imkânsızdır. Bu yüzden, zamana özen göstermek önemlidir. Çünkü, zaman bir kez geçti mi, bir daha geri gelmez.

Lusin, okulun yanındaki pastaneye giriyor. Tam da çikolatalı çörek almaya yetecek kadar parası var. Vitrinde hiç çikolatalı çörek kalmamış; pastaneci, fırından yeni çıkanlar arasında var mı yok mu, bakmaya gidiyor. Lusin pastanede yalnız kalıyor. Tezgâhın üstünde en sevdiği şekerlerden var: Kestane şekerleri. Lusin, hiç düşünmeden, 3 tane şeker alıp cebe atıveriyor. Pastaneci, sıcacık çikolatalı çöreklerle dolu bir tepsiyle geri

dönüyor; bir tanesini Lusin'e uzatıyor, Lusin de ona parasını ödüyor.

Lusin evine dönüyor; anne babasının yüzüne bakmaya cesaret edemeden, onlara bir merhaba deyip odasına kapanıyor. Gece bir türlü uyuyamıyor. Terliyor, saatlerce yatağında dönüp duruyor. Okula giderken pastanenin önünden geçeceği düşüncesi, onu titretiyor; kendini bir hapishanede tutuklu hayal ediyor, korkunç derecede suçlu hissediyor. Hiç böyle bir şey yapmamış olmayı ne kadar isterdi!

Ama Lusin her şeye sil baştan başlayamaz; pastanenin kapısını açtığı, bir çikolatalı çörek istediği, parasını ödediği ve şekerleri çalmadan çıktığı bir ânı yaşayamaz. Zamanda geri gidip, yaptığını silemez.

O halde Lusin, kendini suçlu hissetmeye, vicdan azabı duymaya devam edecek.

Asla geçmişe dönemediğimizden, pişmanlıklarla, vicdan azaplarıyla yaşamaya devam ederiz. Bu, hareket etmemizi, istediğimiz yere gitmemizi engelleyen, çok ağır bir valizi yanımızda sürüklemek zorunda kalmak gibidir.

Zamana özen göstermek, valize çok ağır şeyler koymamıza engel olur. Bu önemlidir; çünkü o valizi yolun kenarına atıp, sonra da unutup gidemeyiz. O bizim geçmişimizdir. Bize hayatımız boyunca eşlik edecek olan geçmişimiz.

Geçmişini sevmek...

Lusin bir çözüm buldu. Ertesi gün pastaneye geri dönüp, pastaneciye bütün hikâyeyi anlattı. Şekerlerin parasını cep harçlığından ödedi. Dükkândan çıkarken, kendini hafiflemiş hissediyor, hatta kendisiyle gurur duyuyor: Korkusunun üstesinden geldi, hem de tek başına!

Geçmişi silmiş değil, ama yaptığı hırsızlığı telafi etti; artık içi rahat yaşayabilir. Elbette Lusin, şekerleri çaldığı o ânı hatırlamaktan hiçbir zaman hoşlanmayacak, ama pastaneciye borcunu ödemeye gitme cesaretini bulduğu ânı çok seviyor.

Seveceğimiz bir geçmiş kurmak, kendi yararımızadır!

Hayaller için hazırlık yapmak

Gelecek de bir gün gelir. Geleceği kesindir. Gelecek yılbaşı, gelecek yaş günümüz, gelecek yaz tatili gibi.

Bütün bunların zamanı bir gün gelecek. Hediyeleri, arkadaşları, süslenecek çam ağacını, bir araya gelecek ailemizi şimdiden hayal edebiliriz. Kendimizi mutlu hissedeceğimizi, olacaklardan memnun kalacağımızı hayal eder, bu geleceği arzularız.

Ama yine de, bir yaş gününün iyi geçmesi için hazırlık yapmak gerekir:

Davet edilecek arkadaşların listesini çıkarmak, davetiyeleri yazmak, göndermek, içecekleri, şekerleri almak, pasta yapmak, oyunları ve müziği hazırlamak, evi toplamak, süslemek...

Hiçbir şey yapmaz da, yalnızca o günü hayal etmekle yetinirsek, yaş günümüz geldiğinde her şeyin berbat olacağı açıktır:

Gelen yok, hediye yok, oyun yok, hiçbir şey yok!

Bu bir yaş günü değildir, yaş günü hayali ger-

çekleşmemiştir. Hayalin gerçek olması için, hazırlık yapmak gerekirdi.

Eğer Levent, yattığı yerde, şehrin üstünde uçmayı hayal etmekle yetinir de hiçbir şey yapmazsa, gelecek geldiğinde, hiçbir şey olmaz. Ama eğer Levent, bu hayal üstüne harekete geçip, yamaç paraşütü kurslarının adreslerini araştırır, yer kalıp kalmadığını öğrenmek için telefon eder, kurs

tarihlerinin kendi tatil zamanlarına uyup uymadığını iyice kontrol eder, fiyatları öğrenir ve bunları babasına anlatırsa, işte o zaman, gelecek için kurduğu hayal gerçek olabilir.

Hayal kurmak, geleceği istemek demektir. Ama bu, tek başına yetmez. Hayal etmekten başka hiçbir şey yapmamak, bir arabaya yakıt koyup da gitmesi için gaza basmamaya benzer! Hayal kurmaya zaman ayırmak, yaşamımıza yakıt doldurmak gibidir; ama harekete geçmek ve hayallerimizi gerçeğe dönüştürmek için zamanı kullanmadığımız sürece, bu yakıt ilerlememizi sağlamaz.

Brigitte Labbé uzun süre iletişim sektöründe görev aldıktan sonra çalışmalarını, karışık felsefi kavramları çocuklara aktarabilmek üzerine yoğunlaştırdı.

Michel Puech Paris'te Sorbonne Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğretim üyesi. Dizinin felsefi içeriğini denetledi.

ÇITIR ÇITIR FELSEFE

Hayatı anlatan kitaplar

İyi ve Kötü
Adalet ve Haksızlık
Gerçekten ve Yalancıktan
Oğlanlar ve Kızlar
Güzellik ve Çirkinlik
Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz
Savaş ve Barış
İş ve Para
Özgür Olan ve Olmayan
Doğa ve Kirlilik
Cesaret ve Korku
Mutluluk ve Mutsuzluk
Liderler ve Diğerleri
Başarı ve Başarısızlık
Haklar ve Ödevler
Ben ve Başkaları
Yaşam ve Ölüm
Beden ve Akıl
Zaman Çok ve Zaman Yok
Söz ve Sessizlik
Aşk ve Dostluk
Şiddet ve Şiddetsizlik
Diktatörlük ve Demokrasi
Küçükler ve Büyükler
İnanmak ve Bilmek

Çıtır Çıtır Felsefe 19 – **ZAMAN ÇOK VE ZAMAN YOK**
Yazanlar: Brigitte Labbé, Michel Puech
Resimleyen: Jacques Azam • Türkçe yayın editörü: Müren Beykan
Fransızca aslından Türkçeleştiren: Azade Aslan • Son okuma: Hande Demirtaş
Özgün adı: *Prendre son temps et perdre son temps* • © Éditions Milan, 2008
(300, rue Léon Joulin, 31101 Toulouse Cedex 9 France, www.editionsmilan.com)
Türkçe yayın hakları: Günışığı Kitaplığı, 2010 • Yayın hakları Milan Yayınevi'nden satın alınmıştır.
Tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz. • 1. baskı: Mart 2011, 9. baskı: Nisan 2014 (Her baskı 2000'er adet yapılmıştır.)
ISBN 978-9944-717-63-2

www.gunisigikitapligi.com

Baskı öncesi hazırlık ve kapak uygulama: Öznur Erman
Baskı: Gezegen Basım (100 Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi 2. Cad. No: 202/A Bağcılar İstanbul (0212) 325 71 25 Sertifika: 12002)
Günışığı Kitaplığı bir Mia Organizasyon Restorasyon Yayıncılık Ltd. Şti. kuruluşudur. • Sertifika: 1206-34-12439
Profilo Plaza, Cemal Sahir Sok. 26/28 B3 Mecidiyeköy 34387 İstanbul • Telefon: (0212) 212 99 73
Faks: (0212) 217 91 74 • E-posta: info@gunisigikitapligi.com